

*Тетяна Решетуха,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

ФОНДИ ЛЬВІВСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА ПРЕСОДРУКУВАННЯ НА ТЕРНОПІЛЛІ КІНЦЯ XIX — ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТОЛІТТЯ

Осмыслити актуальні суспільні процеси неможливо без знання чинників, які формували його в минулому. Дослідження історії національного пресодрукування та видавничої справи – важлива складова студіювання суспільних надбань в цілому, яке слугує культурному самопізнанню народу, формуванню його національної ідентичності. Ґрунтовне вивчення та критична, науково виважена оцінка попереднього досвіду потрібні для утвердження правдивої історії національного книго- і пресовидання, яка складається з локальних історій постання українських друків у кожному регіоні України. З утвердження державної незалежності розпочався якісно новий етап у вивченні вітчизняного книго- та пресодрукування.

Мета публікації – узагальнити відомості про наявні джерела вивчення українськомовного книго- і пресовидання Тернопілля кінця XIX – першої третини XX століття у фондах Львівської Національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника як таких, що мають з одого боку найповніші колекції матеріалів з досліджуваної проблеми, а з іншого – містять унікальні маловідомі широкому загалу науковців пам'ятки.

У фондах Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника зберігається найповніша збірка українськомовних видань, що вийшли друком на Тернопіллі. Це однаковою мірою стосується й українськомовної періодики краю, і неперіодичних видань, що стали сьогодні бібліографічною рідкістю. Чимала кількість друків цього періоду зберігаються у відділі рідкісної книги (зокрема повне зібрання «Руської історичної бібліотеки», перевидання «Русалки Дністрової» 1910 року, перші літературознавчі розвідки Якіма Яреми тощо) та у відділі україніки (видання «Подільської театральної бібліотеки», «Поділля», «Чар-Зілля», Кременецької філії товариства «Просвіта», статuti і звіти різноманітних українських установ та організацій тощо). Окремі видання є сьогодні справжніми раритетами.

Тут зберігається найповніша збірка періодики Тернопільщини кінця XIX — першої третини XX століття. Зокрема, тут представлено часописи «Однoднївка Бережанська», «Посланник», «Книжечки Миссійні», «Громадське Слово», «Молодіж», «Подільський Голос» (1904–1907), «Двірська служба» («Slużba dworska»), «Русская Воля», «Червоний Прапор», «Робучий люд» («Lud Roboczu»), «Подільське Слово», «Український Пасічник», «Вістник Державного Секретаріату Військових Справ», «Голос Поділля», «Наша Земля», «Український Голос», «Бережанський Вістник», «Борщівський Голос», «Збаражське Слово», «Козацький Голос», «Ріпа», «Стрілець», «Українські Вісти», «Чортківський Вістник», «Більшовик», «Збірник декретів, декларацій і постанов Галицького революційного комітету», «Стінна Газета Галицького Радянського Телеграфного Агенства «Галрата», «Перші кроки», «Зоря Кращого», «Православна Волинь», «Проліски», «Ластівка», «Духовний Сіач», «Чар-Зілля», «Громадянин», «Дитячий Лет», «Наша Думка», «Подільський Голос» (1928–1930), «Сяйво», «Зарваниця», «Зборівські Вісти», «Бережанські Вісти», «Будівничий Церкви Божої», «Церква і Нарід», «Євангельський Голос». Окремі часописи («Однoднївка Бережанська», «Громадське Слово», «Молодіж», «Двірська служба» («Slużba dworska»), «Робучий люд» («Lud Roboczu»), «Бережанський

Вістник», «Борщівський Голос», «Ріпа», «Чортківський Вістник», «Перші кроки», «Ластівка», «Дитячий Лет») збереглися лише у фондах ЛННБУ ім. В. Стефаника.

Чимала кількість матеріалів, що стосуються видавничої справи Тернопілля, є у відділі рукописів ЛННБУ імені Василя Стефаника.

Зокрема, у фонді 11 (Барвінські) зберігаються документи, пов'язані з виданням «Руської історичної бібліотеки»: «Касова книга видавництва „Руської історичної бібліотеки”» [1886–1894]» [1], «Записна книжка грошових надходжень (Книжка контова друкарні І. Павловського 1886–1890)» [2], «Корінці почтових переказів грошей до видавництва „Руської історичної бібліотеки” від різних осіб» [3], «Рахунки Олександру Григоровичу Барвінському від друкарень (1886–1892)» [4], «Чорнові записки з архіву „Руської історичної бібліотеки”» [5]. Вони дають можливість з'ясувати джерела грошових надходжень та суми, що їх витрачав О. Барвінський на покриття витрат з видання «Руської історичної бібліотеки», контингент читачів серії, географію розповсюдження видань, простежити кропітку роботу О. Барвінського як редактора широкомасштабного видавничого проекту. Листування О. Барвінського стосовно «Руської історичної бібліотеки» є і в інших фондах відділу рукописів [12].

Бібліографія українськомовної періодики Тернопільщини доволі повно представлена в особистому архіві І. Шендрика (фонд 202), що зберігається у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника. Так, у «Картотеці українських періодичних видань на Україні і за кордоном. 1849–1925» [7] зафіксовано 19 часописів періоду австро-угорського панування («Однорічник Бережанська», «Посланник», «Громадське Слово», «Баба», «Бжола», «Мітла», «Муха», «Оса», «Поступ», «Молодіж», «Подільський Голос», «Ідея», «Перший промінь», «Двірська служба», «Русская Воля», «Червоний Прапор», «Робочий Люд», «Подільське Слово», «Український Пасічник»), 7 часописів доби визвольних змагань українського народу 1918–1919 років («Наша Земля», «Український Голос», «Жоцький Голос», «Подснежник», «Ріпа», «Українські вісті», «Чортківський Вістник» та 6 періодичних видань часів польської міжвоєнної окупації («Зоря Кращого», «Православна Волинь», «Рідне Гніздечко», «Духовний Сіяч», «Подільський Голос», «Наша Думка»). У бібліографічних матеріалах, зібраних І. Шендриком, згадані також «Руська історична бібліотека» [6, арк. 289] та рукописний часопис «Циган» [6, арк. 18], не зазначений у його «Картотеці українських періодичних видань на Україні і за кордоном. 1849–1925».

Українськомовні видання краю зафіксовані також у бібліографічних матеріалах особистого архіву І. Калиновича (фонд 69) [7, 8]: зокрема у справі «Українські видавництва, авторські та інші видання: Матеріали до покажчика, бібліографія друкованої продукції. 1899–1926» картографовано всі томи «Руської історичної бібліотеки» із зазначенням імені редактора та видавця: «Руска Історична Бібліотека [відтак] Руська Історична Бібліотека під редакцією Олександра Барвінського (опісля видає Наукове товариство імені Шевченка» [8, арк. 485–487].

На особливу увагу заслуговує особистий архів В. Дорошенка, який містить багатий матеріал до всеукраїнської бібліографії, упорядкований хронологічно, а всередині року — за принципом абеткового розміщення прізвищ авторів чи назв творів друку (картотека видань, надрукованих до 1914 року) чи систематично (картотека видань, що побачили світ після Першої світової війни) [9–11]. Частиною створеної ним картотеки (до 1916 року включно) послуговувалися укладачі «Репертуару української книги, 1798–1916: матеріали до бібліографії». Картотека видань пізніших років ще чекає на увагу дослідників і залишається важливим джерелом для виявлення українськомовних видань періоду між двома світовими війнами.

Документи, що зберігаються у фондах Львівської Національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника, залишаються безцінним джерелом для вивчення історії вітчизняного книго- і пресодрукування, розкривають підходи до

наукової роботи тогочасних видатних науковців, письменників та громадських діячів, увиразнюють особливості суспільних процесів на Тернопіллі та в Україні у кінці XIX – першій третині XX століття.

Список використаних джерел

1. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 11. Барвінські. П. 340. Спр. 5533. (Касова книга видавництва «Руської історичної бібліотеки» [1886–1894]) [укр.]. 47 арк.
2. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 11. Барвінські. П. 340. Спр. 5535. (Друкарня Й. Павловського. Записна книжка грошових надходжень [Книжка контова друкарні І. Павловського 1886–1890]. [польськ.]). 14 арк.
3. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 11. Барвінські. П. 340. Спр. 5538. (Корінці поштових переказів грошей до видавництва «Руської історичної бібліотеки» від різних осіб. [1886–1894]) [польськ.]. 19 арк.
4. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 11. Барвінські. П. 340. Спр. 5547. (Рахунки Олександрю Григоровичу Барвінському від друкарень [1886–1892]) [польськ.]. 9 арк.
5. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 11. Барвінські. П. 340. Спр. 5550. (Барвінський О. Г. Чорнові записки з архіву «Руської історичної бібліотеки») [укр.]. — 57 арк.
6. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 9. Шендрик Іван. Од. зб. 1148 (Бібліографічні матеріали). 398 арк.
7. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 202. Шендрик Іван. Оп. 1. Од. зб. 30. (Картотека українських періодичних видань, що виходили в Україні та за її кордоном. 1849–1925). 3031 арк.
8. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 69. Калинович Іван. Од. зб. 598 (Бібліографія XIX століття (хронологічна). 1809–1900). 1067 арк.
9. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 69. Калинович Іван. Од. зб. 743. (Українські видавництва, авторські та інші видання : матеріали до покажчика, бібліографія друкованої продукції. 1899–1926). 749 арк.
10. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 238. Дорошенко Володимир. Од. зб. 67. Папка 2. (Західноукраїнська бібліографія за 1911 рік. Матеріали до бібліографії. Статути за 1911 р.) 37 арк; Папка 3. (Західноукраїнська бібліографія за 1912 рік. Матеріали до бібліографії за 1912 рік. Публікації та автори на літеру «У», Б. м., Б. д.). 49 арк.
11. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 238. Дорошенко Володимир. Од. зб. 53 (Матеріали до бібліографічного покажчика літератури за 1928 рік). 48 арк.
12. ЛННБУ імені Василя Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 372. Охримович В. Оп. 1. Од. зб. 26. (Листи Бараника В., Барвінського О., Бардача М. і Баричка М. до Охримовича В.). 16 арк.